

Individo kompetencijų aprėptis žinių visuomenėje: problematikos apžvalga

Saulė Gudauskaitė

Vilniaus universiteto Informacijos ir komunikacijos mokslų krypties doktorantė
 Vilnius University PhD student of Information and communication science
 Saulėtekio al. 9, Vilnius
 El. paštas: g.saule@gmail.com

Žinių visuomenė šalia saugios visuomenės ir konkurencingos ekonomikos yra pirmas iš trijų Lietuvos valstybės prioritetų, įtvirtintų valstybės ilgalaikės perspektyvos tikslus apibrėžiančiame dokumente – Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje. Žinių visuomenėje išskirtinę reikšmę įgyja žmonių žinios ir kompetencija. Kompetencijos reiškia kompleksinę veikslių sistemą, kuri apima žinias ar žinojimo gebėjimus, strategijas ir žinomus šablonus, kuriems reikia pritaikyti žinias ir įgūdžius, taip pat emocijas ir nuostatas bei efektyvų šių kompetencijų valdymą. Globalizacija informacijos sklaidai suteikia erdvės skirtinguose kontekstuose ir bando iš dalies įveikti skaitmeninę atskirtį. Modernus socialinis gyvenimas remiasi nebe tradicijomis, o nuolat kuriamu ir atnaujinamu reflektivi žinojimu; visi socialiniai veiksmai yra nuolat analizuojami ir prireikus modifikuojami atsižvelgiant į gaunamą informaciją ir žinias. Tad kurios žinios reikalingos organizacijoje, o kurios tiesiog žalingos ar nepastebimos? Kompetenciją sudaro iššūkis, užduotis ar veikla, kurie apibrėžia vidinę kompetencijos struktūrą, susidedančią iš susijusių požiūrių, vertybių, žinių ir įgūdžių, kartu sudarančių galimybę efektyviam veiksmui pasireikšti. Kompetencijos negali būti sulygintos su jų kognityviniais komponentais. Kompetencijų struktūrą, vystymąsi ir vertinimą veikia socialinis ir kultūrinis kontekstas, kuriame individai gyvena. Individo ir visuomenės ryšys yra dinamiškas ir nepastovus. Straipsnyje aptariamas žinių visuomenės ir globalizacijos kontekstas, siekiama išsiaiškinti, kaip individai (organizacijos atvejais) vertina savo kompetencijas technologijų, naujovių, atsakomybės, mokymosi visą gyvenimą ir motyvacijos aspektais.

*„Lyderystės esmė – turėti viziją, kuria vadovaujamas kasdien aiškiai ir tvirtai“.
 Theodore Hesburgh, Notre Dame universiteto prezidentas*

Globalizacija atspindi labai paplitusį požiūrį, kad pasaulis ekonominių ir socialinių jėgų yra sulydomas į socialinę erdvę ir kad procesai, vykstantys viename regione, gali turėti didžiulę įtaką kito Žemės regiono žmonėms ir bendruomenėms.

Daugiausia mes žinome arba galime įvertinti technologines kompetencijas, tačiau kaip mus veikia asmeninės savybės, motyvacija ar

apatija, emocijos? Žvelgiant į šiuolaikinę tiek nacionalinę, tiek tarptautinę organizaciją, kyla esminių klausimų – kokios kompetencijos (šiuo atveju kompetenciją suvokiame kaip gebėjimą) jos nariui būtinos realizuojant save organizacijoje ir siekiant karjeros? kaip mūsų gebėjimus veikia aplinka?

Modernus socialinis gyvenimas remiasi ne tradicijomis, o nuolat kuriamu ir atnaujinamu

reflektyviu žinojimu. Mano pasirinktas kompetencijos apibrėžimas įvardija kompetenciją kaip gebėjimą sėkmingai įveikti iššūkius ir įgyvendinti užsibrėžtas užduotis (DeSeCo Symposium – Rychen, Sagalnik, 2002), tačiau siekiant apibrėžti pagrindines kompetencijas neišvengiamai susiduriama su apskritai visos visuomenės vertybėmis, žmogiškaisiais tikslais ir socioekonominė raida. Kompetencijos reiškia kompleksinę veikslių sistemą, kuri apima ne tik žinias bei žinojimo gebėjimus, bet ir strategijas, žinomus šablonus, kuriems reikia pritaikyti žinias ir įgūdžius, atitinkamai emocijas ir nuostatas, efektyvų šių kompetencijų valdymą (Weinert, 2001).

Remiantis Giddenso (1990) teorija, tradicinėje visuomenėje individų veiksmai neturi būti analizuojami, tam neskiriama daug apmąstymų, nes galimus pasirinkimo variantus jau yra nurodę tradicijos ir papročiai: potradiciniais laikais, kai nebesiorientuojama į ankstesnių kartų papročius ir precedentus, pasirinkimų atsiranda tiek, kiek jų leidžia įstatymai ir viešoji nuomonė. Todėl potradicinei visuomenei būtinga refleksija (t. y. šiandienos pasaulyje žmonės aktyviai naudojami informacija sprenddami, kaip elgtis; nuolatos renka informaciją, analizuoja situaciją ir tuo remdamiesi atlieka veiksmus).

Šis straipsnis – tai autorės disertacijos dalis, kurios tikslas yra atsakyti į pagrindinį klausimą – kokias kompetencijas turi turėti individas, kad galėtų save realizuoti ir sėkmingai siekti karjeros? Straipsnio objektas – individo kompetencijų skalė šiuolaikinėje visuomenėje. Disertacijos vizija – sukurti konkurencingą individo pagrindinių kompetencijų modelį, kuris galėtų būti pravartus tiek organizacijai, tiek individui, kad geriau suprastų savo poreikius ir efektyviai išnaudotų galimybes. Tyrimo motyvacija – išlikimas ir kova už „vietą po saule“ konkurencijos sąlygomis, naudojant bendrųjų kompetencijų poreikį; taip pat asmeninis tobulėjimas ir karjeros galimybes. Tyrimo metodai – empirinės ir teorinės medžiagos analizės ir sisteminimo metodai, stebėjimo ir bandomojo tyrimo klausimyno analizė.

Siekiami išsiaiškinti, kaip individai (šiuo atveju – darbuotojai) vertina savo kompetencijas technologijų, naujovių, atsakomybės, moky-

mosi visą gyvenimą ir motyvacijos aspektais, kaip vertina pačią organizaciją, kurioje dirba, ir save toje organizacijoje.

Žinių visuomenė, individo kompetencijų vaidmens samprata ir galimybės

Šiuolaikiniame pasaulyje siekis ugdyti žinių visuomenės kompetencijas, sukurti globalią žiniomis grįstą ekonomiką – vieni svarbiausių informacinės ir žinių visuomenės politikos tikslų.

Sąvoką „žinių visuomenė“ 7-ajame dešimtmetyje pasiūlė Peteris Druckeris; ilgainiui, kuriant įvairias teorijas ir koncepcijas, sąvoka keitėsi ir plėtėsi ir šiandien gali būti aiškinama įvairiai. Vienų autorių teigimu, tai tėra informacijos visuomenės sinonimas; kitų – dar tolimesnis, pažangesnis informacijos visuomenės raidos etapas.

Žinių valdymas – tai technologijos naudojimas, kad informacija būtų tinkama ir prieinama, kad ir kur ji būtų. Todėl tinkamą technologiją reikia tinkamai pritaikyti prie tinkamų aplinkybių. Sistemiški informacijos paieškos, atrankos, organizavimo ir pateikimo procesai turi būti kreipiami taip, kad skatintų individą geriau suprasti ir naudoti verslo išteklius.

Giddenso (1990) teorijoje derinamos „makrolygio“ socialinio gyvenimo studijos (t. y. žvelgimas į bendrą visuomenės paveikslą) ir „mikrolygio“ studijos (t. y. ką kasdienis gyvenimas reiškia individams). Šiuolaikinės visuomenės, M. Castells (1996) teigimu, formuojasi aplink bipolinę „Tinklo“ ir „Savojo aš“ priešpriešą. Ši priešprieša tampa informacijos amžiaus pagrindinių pokyčių prielaida. „Tinklas“ – tai naujos organizacinės struktūros, kurios naudoja itin klintas komunikacijos terpes; „tinklo modelis“ būdingas pažangiems ekonominiams sektoriams, stiprioms korporacijoms, bendruomenėms, socialiniams judėjimams ir pan., „Savasis aš“ – tai veiklos, kurioomis žmonės bando naujai įtvirtinti savo tapatumą nestabilioje, kintančioje aplinkoje.

Labai svarbu išsiaiškinti sąvokos reikšmę, o ji gali būti interpretuojama įvairiai. Kompetencija (lot. *competentia*) – tai funkcinis gebėjimas adekvačiai atlikti tam tikrą veiklą; kompetencija (lot. *competentia* – priklausos-

mybė pagal teisę): 1. klausimų arba reiškinių sritis, su kuria kas gerai susipažinęs; 2. visuma kurio nors organo arba pareigūno teisių ir pareigų, nustatytų to organo statuto ar nuostatų (Tarptautinių žodžių žodynas, 2001); kompetencija paprastai gali būti suprantama, kaip žinios ir patirtis laike bei sveiko proto galia (Weinert, 2001); kompetencija (angl. *competency*) reiškia gebėjimo atlikti tam tikrą funkciją turėjimą; kompetencija (angl. *competence*) – kompetentingumas, to gebėjimo raiška, kokybiškumas ir panaudojimas praktinėje veikloje (Laužackas, Stasiūnaitienė, Teresevičienė, 2005); kompetentingumas – gebėjimas atlikti veiksmus, efektyviai naudoti savo pastangas. Šioje sąvokoje pabrėžiamas pirminis gebėjimų, leidžiančių suprasti kvalifikacijos turėjimą, demonstravimas.

Kompetencija (lot. *competere* – sutapti) – gebėjimai atlikti tam tikrus veiksmus; tam tikro dalyko įvaldymas, kokios nors srities išmanymas, dalykiniai (su)gebėjimai. Pagal įvaldymo lygmenį gali būti skiriamos šios kompetencijos pakopos: neišsąmoninta kompetencijos potenciala, neišsąmoninta nekompetencija, išsąmoninta nekompetencija, išsąmoninta kompetencija, nesąmoninga kompetencija; taip pat meistriškumas, didmeistriškumas, virtuozinis, ekstremalių sąlygų kompetencija, improvizacijos kompetencija (Wikipedia, 2007).

Kompetenciją sudaro iššūkis, užduotis ar veikla, kurie apibrėžia vidinę kompetencijos struktūrą, susidedančią iš susijusių požiūrių, vertybių, žinių ir įgūdžių, kartu sudarančių galimybę efektyviam veiksmui pasireikšti. Kompetencijos negali būti sulygintos su jų pažintiniais komponentais. Kompetencijų struktūrai, raidai ir vertinimui daro įtaką socialinis ir kultūrinis kontekstas, kuriame individai gyvena. Individo ir visuomenės ryšys yra dinamiškas ir nepastovus (DeSeCo Symposium – Rychen, Sagalnik, 2002).

Kiekvieno iš mūsų kompetencijas sudaro kelios dalys: formalizuotos kompetencijos, išreikštos valstybės pripažintais diplomais ir pažymėjimais; dokumentuoti neformaliojo mokymosi rezultatai – tai, ką įgyjame tobulindamiesi įvairiuose kursuose ir seminaruose; kompetencijos, apie kurias žinome, bet jos nėra pripažįstamos; mums

nežinomos mūsų kompetencijos (Laužackas, Stasiūnaitienė, Teresevičienė, 2005).

Spinoza (1632–1677) panaudojo sofistišką formuluotę siekdamas apibrėžti tai, kad žinoti kažką taip pat reiškia žinoti, jog kažkas tai jau žino. Tai itin pastebimas reiškinys kasdienybėje, žmonės daugiau mažiau žino, ką jie žino ir ko jie nežino, žino, kaip spręsti iškilusius uždavinius ir pan. Žinojimas apie žinojimą vadinamas metažinojimu (angl. *metaknowledge*). Gebėjimas įvertinti savo galimybes pasinaudoti ir/ar įgyti asmeninių kompetencijų yra vadinamas meta-kompetencija (Weinert, 2001).

Netikrumo ir daugiariopų pasirinkimų sąlygomis pasitikėjimo ir rizikos sąvokos įgyja ypatingą prasmę. Modernybės refleksyvumas reiškia, kad dauguma socialinės veiklos aspektų ir materialūs santykiai su gamta nuolat peržiūrimi atsižvelgiant į naują informaciją arba žinias. Refleksyvus žinojimas suponuoja abejonės principą. Laiko ir erdvės reorganizavimas ir nutolinimas, modernybės refleksyvumas skatina universalias savybes, kurios paaiškina ekspansionistinę moderna socialinio gyvenimo prigimtį. Globalizacija žaidžia lokaliniais kontekstais ir ryšio tarp nutolinimo ir nuolatinio lokalinių aplinkybių ir lokalinių išpareigojimų kintamumu (Giddens, 2000). Netikrumas yra pažintinė būseną, kuri paprastai reiškia susidomėjimo ir pasitikėjimo veiksmų įtaką. Akivaizdūs netikrumo požymiai yra sumaištis ir chaosas, kurie susiję su netolygiu mąstymu kuria nors tema. Netikrumas sukelia prasmės supratimo trūkumą. Šeši veiksniai daro įtaką netikrumui: procesas, formuluotė, perteklius, nuotaika, prognozė ir susidomėjimas.

Daugiamatiškumas atsigręžia į dabartinį kontekstą, operuodamas visuomenės ir individo sąvokomis. Globalizacija remiasi realyviomis gyvenimo formų sąveikomis. Augančiame globaliame pasaulyje stiprėja civilizaciniai, visuomeniniai, etiniai, regioniniai ir asmeniniai, individualūs aspektai. Būtent šie aspektai sąveikaudami ir veikdami vienas kitą sudaro pasaulio ateitį.

Europos Sąjungoje informacijos ir ryšių technologijos (toliau – IRT) apima didelį savarankišką ūkio sektorių, į kurį įeina informacinės technolo-

gijos, garso ir vaizdo rinkos, elektroninės ryšio priemonės. Tačiau pastebima, kad pastaruosiu metu gana sparčiai auga kitų šalių IRT rinkos, ypač Azijoje ir Lotynų Amerikoje. Šie regionai pritraukia investicijas į gamybą ir tyrimus, todėl siekis paversti Europą patraukliu regionu investuotojams ir kurti aukštos pridėtinės vertės darbo vietas tampa ypač aktualus. Pagrindinis šios pramonės politikos siekis – kurti konkurencingą, daug galimybių teikiančią aplinką, kuri būtų kuo aiškesnė ir paprastesnė. Šiame kontekste svarbiausias vaidmuo tenka IRT, kuriomis remiantis kuriami nauji daug žinių reikalaujantys produktai ir paslaugos.

Žinių visuomenė šalia saugios visuomenės ir konkurencingos ekonomikos yra pirmas iš trijų Lietuvos valstybės prioritetų, įtvirtintų Valstybės ilgalaikės perspektyvos tikslus apibrėžiančiame dokumente – Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje. Žinių visuomenėje išskirtinę reikšmę įgyja žmonių žinios ir kompetencija. Tai tampa esminiu rodikliu siekiant karjeros, savirealizacijos ir laiko valdymo. IRT leidžia greitai ir patogiai pasiekti įvairius informacijos šaltinius, atlikti ir su darbinėmis, ir su asmeninėmis reikmėmis susijusias veiklas. Todėl plėtojant žinių visuomenę ypač svarbu sudaryti sąlygas gyventojams mokytis, įgyti kvalifikaciją, kaupti IRT naudojimo patirtį.

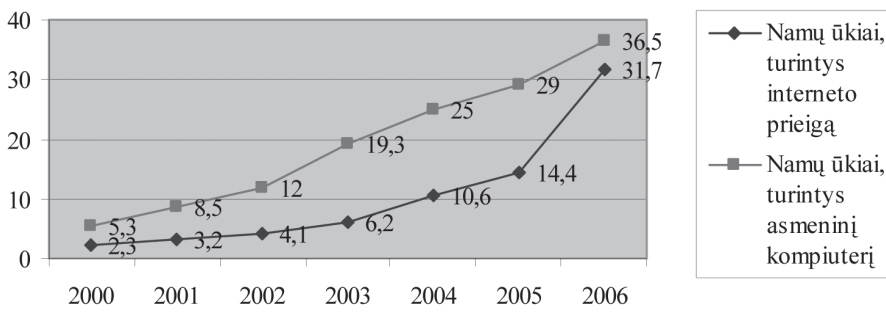
Pastaruosiu metu kompiuterių ir interneto naudojimo apimtys Lietuvoje auga ypač sparčiai. Pažymėtina, kad 2005 metais ir 2006 metų pradžioje buvo didelis kompiuterių ir interneto naudotojų skaičiaus augimo šuolis.

Statistikos departamento duomenimis, asmeninių kompiuterių turinčių namų ūkių skaičius per pastaruosius metus padidėjo 26%, namuose turinčių interneto prieigą skaičius išaugo 2,2 karto. 2006 metais asmeninius kompiuterius namuose turėjo 37% namų ūkių. Internetu namuose 2006 m. naudojosi 32% visų namų ūkių (1 pav.).

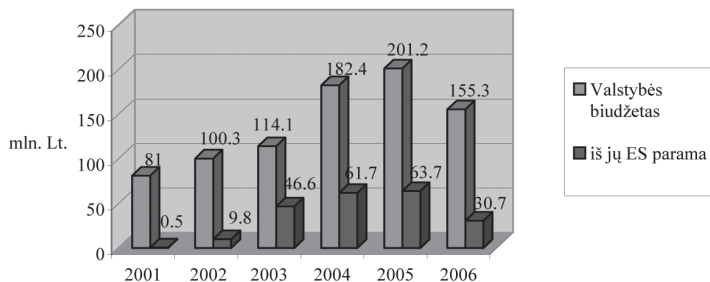
Pažymėtina, kad interneto naudotojų skaičius 2005–2006 metų pradžioje augo taip pat labai sparčiai. Internetu 2006 m. naudojosi 42% visų 16–74 metų amžiaus asmenų (palyginimui, 2005 m. – 34%).

Švietimo ir mokslo ministerijos 2006 m. duomenimis, tik apie 0,7% Lietuvos gyventojų yra patvirtinę savo kompiuterines žinias ECDL pažymėjimu, tačiau didelė dalis šalies gyventojų teigia mokantys gerai dirbti kompiuteriu (beveik pusė šalies gyventojų – 49,92% – savo kompiuterinę kompetenciją vertina kaip gerą, trečdalis – 34,48% – kaip silpną, 15% pripažįsta nemokantys dirbti kompiuteriu). Gyventojų gebėjimo naudotis IRT lygis labai priklauso nuo jų gyvenamosios vietos (daug mažiau kaimo negu miestų gyventojų nurodo, kad jų kompiuterinis raštingumas yra geras), taip pat nuo amžiaus (vyresnio amžiaus Lietuvos gyventojai rečiau savo kompiuterinį raštingumą vertina kaip gerą, aukščiausiai savo kompiuterinį raštingumą vertina jaunesnio amžiaus Lietuvos gyventojai). Siekiant išvengti skaitmeninės atskirties pavojų, būtina didinti šių gyventojų grupių suinteresuotumą ir norą išmokti naudotis IRT.

Valstybės investicijos į informacinės ir žinių visuomenės sektorių nuosekliai auga. 2001 me-

1 pav. Namų ūkiai, turintys kompiuterius ir interneto prieigą, proc. (Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės)

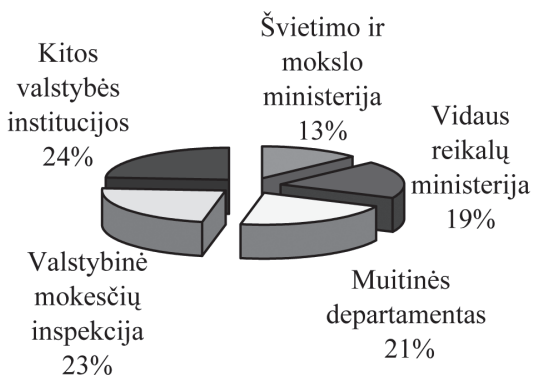

2 pav. *Informacinių technologijų finansavimas (Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie LRV)*

tas informacinės visuomenės plėtros projektams skiriamos valstybės investicijos sudarė 81 mln. Lt; 2002 m. – 100 mln. Lt (iš jų 9,8 mln. Lt ES lėšos); 2003 m. – 114,1 mln. Lt (iš jų 46,6 mln. Lt ES lėšos); 2004 m. – 182,4 mln. Lt (iš jų 61,7 mln. Lt ES lėšos); 2005 m. – 201,2 mln. Lt (iš jų 63,7 mln. Lt ES lėšos); 2006 m. – 155,3 mln. Lt (iš jų 30,7 mln. Lt ES lėšos) (2 pav.).

Daugiausia asignavimų 2006 m. buvo skirta keturiems asignavimų valdytojams: Valstybinei mokesčių inspekcijai prie Finansų ministerijos, Muitinės departamentui prie Finansų ministerijos, Vidaus reikalų ministerijai ir Švietimo ir mokslo ministerijai. Visiems kitiems asignavimų valdytojams buvo skirta 24% visų asignavimų (3 pav.).

Per 2006 metus buvo panaudota 96,9% visų skirtų lėšų.

3 pav. *Investicijų pasiskirstymas pagal asignavimų valdytojus 2006 m. (Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie LRV)*

Pasaulinės informacinės visuomenės 2007 m. ataskaitos duomenimis, Lietuva pagal skaitmeninės galimybės indeksą užima 33 vietą tarp 181 valstybės. Ją iš naujųjų ES valstybių narių lenkia tik Estija ir Slovėnija. Pirmaujančių penketuke yra Pietų Korėja, Japonija, Danija, Islandija ir Singapūras. Pažymėtina, kad

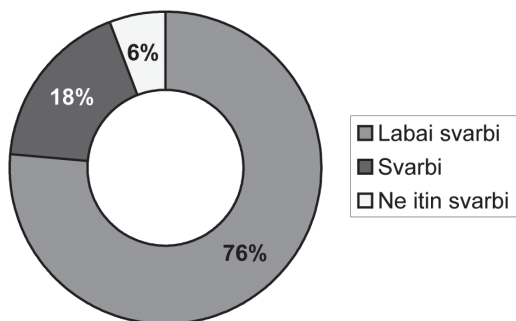
Airijos ir Portugalijos skaitmeninės galimybės indeksas prilygsta Lietuvos indeksui.

Skaitmeninės galimybės indeksą, naudojamą Pasaulinės informacinės visuomenės ataskaitoje, sudaro 11 rodiklių. Šalių situacija informacijos ir ryšių technologijų (IRT) srityje vertinama pagal IRT kainas, skvarbą, galimybės jomis naudotis, augimą ir pan. Ataskaitoje vertinama skaitmeninė atskirtis ir pažanga įgyvendinant Pasaulio viršūnių susitikimo informacinės visuomenės klausimais (WSIS) numatytus tikslus, kuriais iš esmės siekiama užtikrinti, kad daugiau nei pusė pasaulio gyventojų iki 2015 metų turėtų galimybę naudotis IRT. Skaitmeninės galimybės indeksas leidžia įvertinti šalių pažangą plėtojantis informacinei visuomenei.

Prognozuojama, kad 2008 metų pradžioje bus 3 milijardai mobiliųjų telefonų vartotojų ir daugiau kaip vienas milijardas fiksuoto telefono ryšio vartotojų. Vienu iš pagrindinių uždavinių išlieka IRT pasitikėjimo ir saugumo kūrimas.

Bandomasis tyrimas: darbuotojo kompetencijų vertinimas organizacijoje

2006 metų lapkritį, pradėjus planuojamų tyrimų seriją (2006–2008 m.), pirmajam bandomajam tyrimui pasirinkta pažįstama aplinka. Siekiant nustatyti, kaip organizacijos darbuotojai vertina savo kompetencijas, buvo atliktas bandomasis kompetencijų poreikio vertinimo organizacijoje tyrimas, kurio metu į klausimyną atsakė 46,2% ($n = 18$) visų ($n = 39$) organizacijos respondentų. Žinoma, kad organizacijoje yra

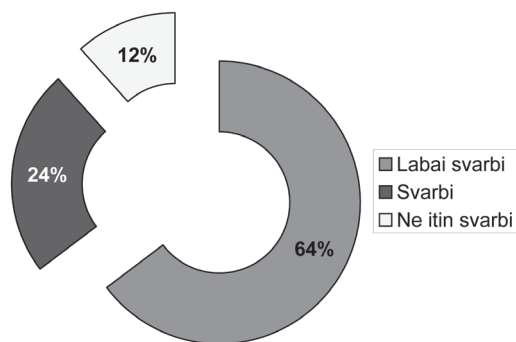
4 pav. Motyvacijos organizacijoje vertinimas

daugiau jaunesnio amžiaus (iki 35 m.) – 61,5% darbuotojų.

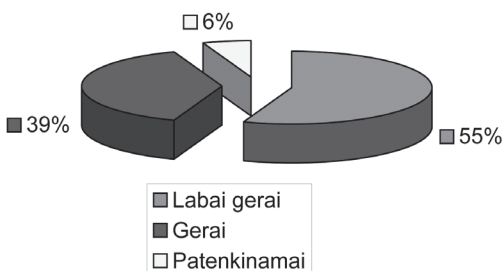
Kompetingas toks individas, kuris yra savimi pasitikintis, savarankiškas, gebantis sutelkti dėmesį, planuoti, orientuotas į ateitį, pasirengęs pokyčiams ir turintis atsakomybės jausmą. Atsakomybės sąvoka apibrėžiama kaip pareiga bendruomenei, ryšio buvimas su kitais ir asmeninių įsipareigojimų jausmas siekiant užsibrėžtų tikslų.

Motyvacija daro neginčytiną įtaką darbuotojui, kai jis atlieka jam skirtas užduotis. Atsakomybę, atsakingumą, manau, galime priskirti prie vertybių, kurių kartais pasigendame. Vertinant motyvaciją ir atsakomybę (4 ir 5 pav.) labai gražiai atsiskleidžia vienodas požiūris – kad tai labai svarbu, nurodė atitinkamai 76% ir 64% respondentų.

Globalizacijos kontekste naujovių kūryba ir sparti plėtra skatina mokytis nuolat, t. y. visą gy-

5 pav. Atsakomybės organizacijoje vertinimas

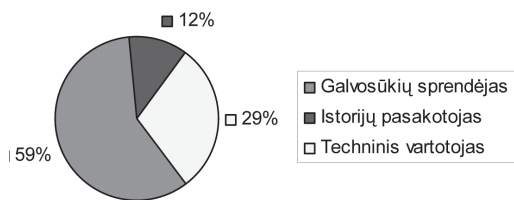
6 pav. Mokymosi visą gyvenimą principo vertinimas

venimą. Mokymosi visą gyvenimą principo vertinimas pateikiamas 6 pav. – pusė respondentų jį vertino labai gerai (55%), 39% – gerai ir vos 6% – tik patenkinamai.

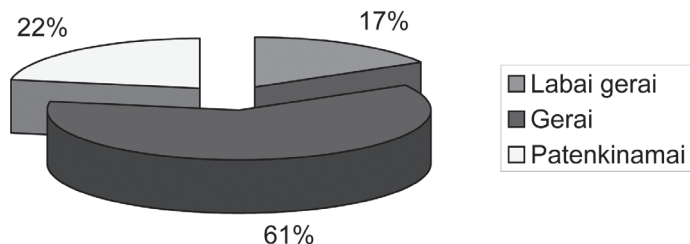
Anot H. Haste (2001), egzistuoja trys „kompetentingo žmogaus modeliai“: 1) galvosūkių sprendėjas (angl. *The Puzzle Solver*), apimantis individualų pažintinį funkcionavimą, kuris grindžiamas racionalių sprendimų priėmimu, atsižvelgiant į vertybes ir siekiant pasirinktų tikslų; 2) istorijų pasakotojas (angl. *The Story Teller*) – šiuo modeliu grindžiama kompetencijos sąvoka yra suprantama kaip lingvistinių ir paralingvistinių užuominų interpretacija ir dekodavimas, nes psichologinis funkcionavimas akcentuoja socialinius ir lingvistinius procesus; 3) techninis vartotojas (angl. *The Tool User*) – modelis sukuria evoliucinės ir kultūrinės psichologijos konvergenciją, kurios pagrindinė idėja ta, kad mes pažįstame pasaulį per tam tikrus įrankius.

Vadovaujantis klausimyno atsakymais, dauguma respondentų save priskiria galvosūkių sprendėjų grupei (59%), nes mes nuolat susiduriame su problemomis, kurias reikia spręsti čia ir dabar, tai tarsi šio amžiaus vienas skiriamųjų bruožų. Taip pat nemaža dalis respondentų save priskiria techninių vartotojų grupei (29%), o tai rodo, kad techninės kompetencijos yra pakankamai svarbios (7 pav.).

Šiuolaikinė organizacija turi atkreipti dėmesį į penkias pagrindines (angl. *key*) kompetencijas (Haste, 2001): 1) technologinio pobūdžio kompetencija – vertina individo sąveiką su pasauliu, kurią lemia tinkamai naudojami technologiniai gebėjimai; 2) dviprasmybės ir įvairovės

7 pav. Kuriam iš trijų kompetentingo žmogaus modelių save priskirtumėte (Haste, 2001)

8 pav. Technologinio pobūdžio kompetencijos vertinimas

kompetencija, kurią lemia dvi tradicijos: viena jų grįsta vertybėmis – tolerancija, teisingumu ir dėmesingumu; kitos pagrindas – epistemologija, kuri kritikuoja mūsų supratimą apie žinojimą; 3) bendruomenės sąsajų paieška ir palaikymas – šioje plotmėje viena pagrindinių kompetencijų atplėšia mus nuo pažinimo ir perkelia į socialinę ir asmeninę sritis; 4) motyvacijos vadyba, emocijos ir troškimas. Kultūra yra identifikuojantis tarpas tarp virš-racionalaus ir pažintinio humaniškumo modelio, kuris šiuo metu vyrauja daugelyje psichologijos teorijų. Atsiranda emocinio intelekto sąvoka; 5) tarpininkavimas ir atsakomybė – šiame lygmenyje pagrindinis dėmesys tenka moralei, atsakomybei ir pilietiškumui.

Vertinant technologinio pobūdžio kompetencijas (8 pav.) pasirenkamas vidutinis, neutralus variantas, savęs per daug nepagiriant, bet ir nesumenkinant, t. y. vertinant gerai, – 61%.

Pažymėtina, kad vertinant pačią organizaciją ir save kaip darbuotoją atsiranda tam tikras neutralumas, baimė ir nepasitikėjimas, nes tiek organizacija, tiek darbuotojas įvertintas gerai, t. y. kiek aukščiau nei vidutiniškai, – atitinkamai 67% ir 72%.

Išvados

- Žinių visuomenėje XXI a. pradžioje itin plati IRT naudojimo galimybės leidžia įgyvendinti mokymosi visą gyvenimą principą.
- Motyvacijos politika, lyderiavimas ir pritaikytos kompetencijos skatina veikti ir sistemingai keistis informacija. Žinios vertinamos, tačiau šiuolaikinės visuomenės samprata siejama su ekonominės gerovės, pelno, naudos ir plėtros idėjomis. Žmogiškųjų išteklių suvokimas skatinant mokymąsi visą gyvenimą lemia naujus pranašumus.

Visuomenė veikia ir lemia individo kompetencijų poreikį, todėl, siekiant įgyti ir išlaikyti kompetencijas, žinių valdymas organizacijoje būtinas ir neišvengiamas.

Modernios visuomenės refleksija, susikurianti per jos socialinių veiklų visumą, reikalauja tęstinės informacijos, planavimo, komunikavimo ir organizacijos.

- Nėra vienodo kompetencijos apibrėžimo, sąvoka plati, todėl požiūrių įvairovė suponuoja galimybę esminę sąvoką interpretuoti savaip. Kompetencija – tai gebėjimas sėkmingai įveikti iššūkius ir įgyvendinti užsibrėžtas užduotis. Kompetencijų suskirstymas leidžia pažinti individą.
- Atlikus bandomąjį tyrimą vienareikšmiškai sudėtinga atsakyti, kokios kompetencijos darbuotojui būtinos siekiant prisitaikyti ir jaustis patogiai organizacijoje, kaip nepatirti motyvacijos stokos ir kas už tai atsakingas, kur ir kada prasideda ir baigiasi atsakomybė, ir kada lyderystė atsiranda tinkamoje vietoje ir tinkamu laiku. Nuolat kylantys klausimai pabrėžia darbo tęstinumą ir aktualumą. Pažymėtina, kad tyrimas yra bandomasis, todėl išvados yra sąlyginės, tačiau atliekant platesnį tokio pobūdžio tyrimą ketinama pasiekti reprezentatyvių rezultatų aiškinantis kompetencijos sampratą, galimybes ir naudojimą švietimo sistemoje.

LITERATŪRA

- APPADURAI, A. (1999). Globalization and the research imagination. *International Social Science Journal. Globalization*, 160/June 1999. UNESCO.
- CASTELLS, M. (2005). *Tinklaveikos visuomenės raida. Informacijos amžius. Ekonomika, visuomenė ir kultūra*. I tomas. Kaunas. 536 p.
- CHOO, C. W.; BONTIS, N. (2002). *The Strategic Management of Intellectual Capital and Organizational Knowledge*. New York, NY: Oxford University Press.
- Constructing Knowledge Societies: New Challenges for Tertiary Education*. A World Bank Report, 2002.
- DELORS, J.; DRAXLER, A. (2001). From Unity of Purpose to Diversity of Expression and Needs: a perspective from UNESCO. In *Defining and selecting key competencies*. Rychen, D. S.; Salganik L. H. (eds.) Hogrefe & Huber Publishers, p. 214–221.
- DRUCKER, P. F. (2002). *Innovation and Entrepreneurship*. Practise and principles. E-Book, p. 277.
- DUPUY, J. P.; CANTO-SPERBER, M. (2001). Competencies for the good Life and the good Society. *Defining and selecting key competencies*. Rychen, D. S.; Salganik L. H. (eds.) Hogrefe & Huber Publishers, p. 67–92.
- GIDDENS, A. (2000). *Modernybė ir asmens tapatumas*. Vilnius, p. 314.
- GOODY, J. (2001). Competencies and Education: Contextual Diversity. In *Defining and selecting key competencies*. Rychen, D. S.; Salganik L. H. (eds.) Hogrefe & Huber Publishers, p. 175–189.
- HASTE, H. (2001). Ambiguity, Autonomy and Agency: Psychological Challenges to a new competence. In *Defining and selecting key competencies*. Rychen, D. S.; Salganik L. H. (eds.) Hogrefe & Huber Publishers, p. 93–120.
- HELD, D.; MCGREW, A.; GOLDBLATT, D.; PERRATON, J. (2002). *Globaliniai pokyčiai: politika, ekonomika ir kultūra*. Vilnius. 540 p.
- Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Lietuvos žinių visuomenės plėtros procesų apžvalga, 2007.
- LAUŽACKAS, R.; STASIŪNAITIENĖ, E.; TERSEVIČIENĖ, M. (2005). *Kompetencijų vertinimas neformaliajame ir savaiminiame mokymesi*: monografija. Kaunas. 224 p.
- SALGANIK, L. (2001). Competencies for life: a conceptual and empirical challenge. In *Defining and selecting key competencies*. Rychen, D. S.; Salganik L. H. (eds.) Hogrefe & Huber Publishers, p. 17–32.
- Tarptautinių žodžių žodynas*. (2001). Vilnius: Alma littera.
- TUCKER, K. H. (1998). *Anthony Giddens and Modern Social Theory*. E-Book Sage Publications, p. 224.
- RAIPA, A.; VELIČKA, A. (2003). Valstybės tarnautojų mokymo-lavinimo turinio ir formų pokyčiai. *Viešoji politika ir administravimas*. Nr. 5. Kaunas, p. 77–83.
- RYCHEN, D. S.; SALGANIK, L. (2002). *DeSeCo Discussion Paper*. Definition and Selection of Competencies.
- ROBERTSON, R. (1993). Social theory and global culture. London: SAGE Publications, p. 302.
- Tarptautinė telekomunikacijų sąjunga. Pasaulio informacinės visuomenės ataskaita, 2007 [žiūrėta 2007-05-19]. Prieiga per internetą: <http://www.itu.int/osg/spu/publications/worldinformationsociety/2007/>
- Wikipedia. (2007). Prieiga per internetą: <http://lt.wikipedia.org/wiki/Kompetencija> [žiūrėta 2007-05-19].
- WEBSTER, F. (2006). *Informacinės visuomenės teorijos*. Kaunas. 320 p.
- WEINERT, F. (2001). Concept of competence: a conceptual clarification. In *Defining and selecting key competencies*. Rychen D. S.; Salganik L. H. (eds.) Hogrefe & Huber Publishers, p. 45–65.

GLOBAL COVERAGE OF INDIVIDUAL COMPETENCIES IN KNOWLEDGE SOCIETY

Saulė Gudauskaitė

Summary

Globalization is a suggestive term, which is often used in various contexts to describe a phenomenon of a field in world wide view. The term discusses the process of national economies integrated into global economy. First of all, globalization is characterized as a measure of internationalization. Competence means a complex action system, which takes in knowledge, knowledge abilities, strategies, as well as emotions and attitudes in effective governance of the competencies. Modern social life appeals not by traditions, but by changeable, creatable and renewed reflective knowledge. All social actions are analyzed all the time and modified when its needed by information and knowledge we get. There's a question, which knowledge is necessary in organization and

which ones are even harmful? A competence is the ability to meet a complex demand successfully or carry out a complex activity or task. The problem is in defining and selecting key competencies, which draws into power relations, political decisions, national cultures or practical considerations. The relationship between the individual and society is dialectic and dynamic one as well as the content of a competence, which creates the most important value. The main questions in the article, which is part of doctoral thesis, are: what could I define as a competence, key competence for individual and how do employees evaluate their competencies in aspects of technology, novation, responsibility, life long learning and motivation?